

INGLIZ ADABIY VA SO'ZLASHUV NUTQINING BA'ZI XUSUSIYATLARI

Aslamova Farangiz Asliddinovna

SamSIFL

Ingliz filologiyasi kafedrasida katta o'qituvchisi

O'zbekiston, Samarqand

Email: aslamova.farangiz@icloud.com

KIRISH QISM.

Nutq madaniyatining asosi adabiy tildir. U milliy tilning eng yuqori shaklini tashkil qiladi. Bu madaniyat, adabiyot, ta'lim va ommaviy axborot vositalari tilidir. Ingliz xalq og'zaki nutqi asosida barcha xilma-xilligi bilan rivojlangan adabiy til xalq og'zaki nutqining eng yaxshi, eng ifodali xususiyatlarini o'zlashtirdi va to'liq shakllangan kommunikativ tizimni ifodalovchi zamonaviy ingliz adabiy tili dialektlardan, so'zlashuv nutqidan va professional jargondan ifodali vositalarni - so'zlar, iboralar, sintaktik konstruksiyalarni jalb qilishda davom etmoqda. Bu jarayonda norma filtr vazifasini bajaradi: u jonli nutqda qimmatli bo'lgan barcha narsalarni adabiy foydalanishga yo'l qo'yadi va tasodifiy va vaqtinchalik bo'lgan barcha narsalarni rad etadi. O'zining xilma-xil funktsiyalariga muvofiq, adabiy til vositalari funktsional jihatdan farqlanadi: ba'zilar muloqotning ma'lum sohalarida, boshqalari boshqa va hokazolarda ko'proq qo'llaniladi. Lingvistik vositalarning bu farqlanishi ham normalar bilan tartibga solinadi. Adabiy normaning adabiy til qo'llanilish sharoitlariga bog'liqligi uning kommunikativ maqsadga muvofiqligi deb ataladi. Gazetada foydalanish uchun mos bo'lgan narsa lirik she'rda noo'rin; iboraning ilmiy aylanishi kundalik nutqda noo'rin; so'zlashuv konstruksiyasi rasmiy xatda qabul qilinishi mumkin emas va hokazo.

Shunday qilib, yagona, universal majburiy adabiy tilda barcha vositalar - muloqot sohasi va maqsadiga qarab farqlanadi. Shunga ko'ra, adabiy til funktsional turlarga bo'linadi. Adabiy tilning eng umumiy va ayni paytda eng aniq bo'linishi adabiy va so'zlashuv turlariga bo'linadi. Adabiy til inson faoliyatining turli sohalariga xizmat qiladi. Asosiylarini nomlasak: siyosat, fan, madaniyat, adabiy san'at, ta'lim, qonunchilik, rasmiy va ishbilarmonlik aloqasi, ona tilida so'zlashuvchilar o'rtasidagi norasmiy muloqot (kundalik muloqot), millatlararo muloqot, matbuot, radio va televideniya. Milliy til turlarini (umumiy, mintaqaviy va ijtimoiy lahjalar, jargonlar) taqqoslasak, adabiy til yetakchi rol o'ynaydi. U tushunchalar va obyektlarni belgilashning, fikrlar va his-tuyg'ularni ifoda etishning optimal vositalarini o'z ichiga oladi. Adabiy til va ingliz tilining adabiy bo'lmagan turlari o'rtasida doimiy o'zaro ta'sir mavjud. Bu so'zlashuv nutqi sohasida juda aniq namoyon bo'ladi. Shunday qilib, ma'lum bir lahjaning talaffuz xususiyatlari adabiy tilda gaplashadigan odamlarning og'zaki tilini tavsiflashi mumkin. Boshqacha qilib aytganda, ma'lumotli, madaniyatli odamlar ba'zan umr bo'yi ma'lum bir lahjaning xususiyatlarini saqlab qoladilar. Jargon so'zlashuv nutqiga, ayniqsa lug'at sohasida ta'sir qiladi. Masalan, "Blimey" (hayratlanish, undov), "Zonked" (Butunlay holdan toyish), "Mate" (do'st, oshna) va boshqalar kabi jarangli so'zlar keng qo'llanila boshlandi.

Va nihoyat, so'zlashuv nutqiga adabiy tilning adabiy uslublari ta'sir qiladi. Yuzma-yuz muloqotda ma'ruzachilar atamalar va xorijiy lug'atlardan, shuningdek, rasmiy ish uslubidagi so'zlardan foydalanishlari mumkin.

ADABIYOTLAR RO'YHATI:

1. Ильинская И.С., Сидоров В.Н. Вопросы культуры речи. М., 1975. Вып. 1
2. Гольдин В. Е. Этикет и речь //Саратовский университет. Саратов, 1988
3. Aslonov, S. S. (2020). O'zbek Va Ingliz Tilida Jins Mazmunini Bildiruvchi So'zlar Tahlili. Студенческий вестник, (16-10), 55-58.